

Пластичні невербальні засоби у дискурсивній поведінці англомовного обманника

Серед пластичних невербальних засобів до комунікативно значущих у ситуації обману належать жест, поза і зміна положення тіла у просторі, яка корелює з функціональним мікрополем "відстань" [1, с. 206]. Наприклад, обманник менше за щирого мовця схильний вдаватися до так званих антигравітаційних сигналів – рухів, спрямованих угору. Така людина рідше відриває пальці ніг від підлоги в сидячому положенні, стає навшпиньки чи піднімає брови порівняно з мовцем, переконаним у правдивості власних слів [4]. П. Екман поділив жестові дії за типом значення, їхнім відношенням до вербальних засобів та інтенційністю на емблеми, ілюстрації і маніпуляції [3]. Емблеми мають конкретне значення, відоме всім мовцям у межах лінгвокультурної спільноти. Не кожен обманник робить емблематичні обмовки, і їх не завжди помічають інші комуніканти. Водночас психологи вважають неумисно продемонстровані емблеми надійною ознакою обману, прояви якої інтенсифікуються у процесі розгортання дискурсу: *And when Jane Zoffany said how the police had taken her for her own sister and then stuck her hand over her mouth – I knew then, I didn't need to be told any more* (Rendell, DN, 209). Завдяки конвенційності значення емблеми її легко адекватно інтерпретувати навіть за окремим елементом, що загрожує суб'єкту комунікативним провалом його дискурсивної поведінки. Мимовільний емблематичний жест не тільки вказує на нещирість комуніканта, а й експліцитно транслює інформацію, яку він намагається приховати.

Маніпуляції, що трапляються в дискурсі обманника, можуть указувати на обман опосередковано, через посилення на дискомфорт, що його відчуває комунікант, чи на стан розслабленості [3, с. 80–82]: *She rubbed her eyes, trying to think what to say. [...] 'I don't really know what happened* (Bowler, RB, 61);

Then he invented a message to Bernard from Freya. [...] Jack rubbed his hands. That should spice up their romantic little tryst (Sisman, JF, 35).

Реципієнтом жестових маніпуляцій може бути обличчя, будь-яка інша частина тіла, волосся. До такого жестового акту іноді залучають речі: олівець, цигарку тощо: *'[...] I've seen you around.' He didn't say anything, just took a drag on his cigarette. Then he shook his head. 'I just got there'* (Perkins, LYG, 111). У дискурсі обманника маніпуляції комбінуються з емблемами та ілюстраціями. Крім того, ілюстративні й емблематичні функції можуть поєднуватися в одному жесті: *Daniel nods his head, hard. 'Yeah, yeah,' he says, and takes a long pull on his beer* (Perkins, LYG, 268).

Емоційно інформативним компонентом пластики можна вважати також поставу, яку свідомо чи несвідомо прибирає обманник. Вона безпосередньо не свідчить про витік інформації чи маніпулятивність комунікативної поведінки мовця, але може вказувати на певний емоційний стан і так імплікувати обман. Динамічний аспект невербального компонента дискурсу обманника представлений засобами, що належать до функціонального мікрополя "відстань" [1, с. 206]. Збільшення чи скорочення обманником відстані між собою і своїм комунікативним партнером/певним компонентом ситуації можна трактувати як емоційний дейктик параметрів інтенційності, спрямованості, тональності, модальності. Отже, можна констатувати емоційну інформативність пластичних невербальних засобів дискурсу обманника і їхню здатність репрезентувати всі параметри емоційного дейксису.

Пластичні невербальні засоби складно класифікувати за їхнім потенціалом маніпулятивності і відповідно їх не можна розглядати як позначення виключно нещирої дискурсивної поведінки. Проте деякі обставини їхньої реалізації під час розгортання комунікативного акту обману сприяють доповненню / заміщенню / дискредитації вербального компонента. Це фрагментарність, незвична позиція демонстрації жесту, враження недоречності (з огляду на конкретні обставини можливого світу), що її

справляє на адресата постава мовця чи відстань між співрозмовниками тощо. Названі особливості функціонування цієї групи дискурсивних невербальних засобів імплікують певні емоційні стани, що не узгоджуються з актуалізованим можливим світом і так, опосередковано, вказують на обман.

ЛІТЕРАТУРА

1. Серякова И. Систематизация невербальных компонентов коммуникации / И. Серякова // Научные записки: Серия "Филологические науки (мовознавство)". – Кировоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2000. – Вип. 26. – С. 200–209.

2. Шаховский В. И. Дейксис в сфере эмоциональной речевой деятельности / В. И. Шаховский, В. В. Жура // Вопросы языкознания. – 2002. – № 5. – С. 38–56.

3. Экман П. Психология лжи / П. Экман. – СПб.: Питер, 2001. – 267 с.

4. Givens D. B. Deception Cue [online] / David B. Givens // The Nonverbal Dictionary of Gestures, Signs & Body Language Cues From Adam's-Apple-Jump to Zygomatic Smile. – Spokane, Washington: Center for Nonverbal Studies Press. – 2008. – URL: <http://members.aol.com/nonverbal3/deceive.htm>.

ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

213. **Bowler, RB:** Bowler T. A River Boy / Tim Bowler. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 144 p.

223. **Perkins, LYG:** Perkins E. Leave before You Go / Emily Perkins. – L.: Picador, 1998. – 292 p.

225. **Rendell, DN:** Rendell R. Death Notes / Ruth Rendell. – New York: Ballantine Books, 1982. – 218 p.

228. **Sisman, JF:** Sisman R. Just Friends / R. Sisman. – L.: Penguin Books, 2000. – 513 p.